

Nekateri osnovni pogoji za uresničevanje vzgojnoizobraževalnih smotrov v celodnevni šolah z zdravstvenega vidika

UDK 613.955

SOME BASIC CONDITIONS FOR ATTAINING THE EDUCATIONAL GOALS IN THE ELEMENTARY DAY SCHOOL VIEWED FROM THE ASPECT OF HEALTH. *The elementary day school confronts health workers with a range of new tasks. It widens the scope of the preventive health activity and calls for a full-time health service delivered by a school nurse and cooperation between different health institutions. When shaping the conception of the day school in Slovenia, we introduced shorter day school programmes as compared to other republics. The required leisure time was reduced to the minimum and the less productive school hours were dedicated to the educational work. We consider that an adequate leisure time activities/education load ratio has been attained.*

POVZETEK. *Celodnevna osnovna šola postavlja pred zdravstvene delavce nove naloge, saj razširja obseg preventivnega dela. Neposredno delo na zdravstvenem varstvu v celodnevni osnovni šoli zahteva stalnega zdravstvenega delavca — šolsko sestro in delitev dela med zdravstvenimi ustanovami.*

Pri koncipiranju slovenske celodnevne osnovne šole smo se zavestno odločili za krajše dnevne šolske programe učencev kot drugod. S tem smo omejili potrebni prosti čas na minimum in namenili delu tudi manj produktivni delovni čas.

Predvidevamo, da smo zadostili ustreznemu razmerju med obremenilnimi in sprostitvenimi dejavnostmi učencev v šoli.

Od februarja 1975 se je začela razvijati nova vsebinska in programska struktura osnovne šole s celodnevnim življenjem in delom učencev in učiteljev.

Celodnevna osnovna šola naj bi predvsem pospešeno odpravljala socialno diferenciacijo, tako da bi bistveno zmanjšala odvisnost učenčevega uspeha od domačega okolja, od morebitnih težjih, manj ustreznih življenjskih razmer, od nekaterih negativnih vplivov nenamerne vzgoje. Pospešila naj bi vraščanje mladega človeka v socialno-kulturno okolje, ki ga obdaja, ker ustvarja ugodnejše možnosti za sekundarno socializacijo mlade generacije. Hitreje naj bi se odpravljala protislovnost med apriorno avtoriteto vzgojiteljev, ki jo je ponekod v naših šolah še čutiti, in med demokratičnim, samoupravnim stilom življenja, ki se uveljavlja na vseh področjih družbenega življenja.

Celodnevna osnovna šola ima zlasti pomembno vlogo pri demokratizaciji in podružbljanju vzgojne funkcije osnovne šole. Celodnevna šola je:

— osnovna šola s petdnevnim delovnim tednom, ki dela po predpisanem predmetniku in učnem načrtu tako, da optimalno zdužuje vse naloge iz življenja in dela šole v enovit vzgojno-izobraževalni proces za vse učence ter uresničuje splošne in posebne družbene vzgojno-izobraževalne smotre socialistično angažirane in samoupravno organizirane osnovne šole;

— je nova, racionalnejša in enovitejša organizacijska struktura celodnavnega življenja in dela šole, ki ima ustrezne pogoje za sodoben pouk, za samostojno učenje, za dejavnosti prostega časa, prehrano in zdravstveno varstvo učencev ter za pripravo in spremljanje rezultatov vzgojno-izobraževalnega dela učiteljev.

Tabela 1. Preglednica razvoja celodnevni osnovnih šol

Čas		Števílo				‰
		občin	COŠ	oddelkov	učencev	
1974/75	II.	6	6	52	1.251	0,6
1975/76	II.	17	21	141	3.522	1,6
	II.	22	30	181	4.413	2,0
1976/77	I.	30	42	284	7.285	3,3
	II.	31	44	288	7.259	3,4
1977/78	I.	38	57	429	10.416	4,8
	II.	42	62	449	10.913	5,0
1978/79	I.	49	86	704	17.010	7,8

Dinamika razvoja COŠ je odvisna predvsem od aktivnosti družbenopolitičnih dejavnikov na vseh ravneh, od prostorskih, finančnih in kadrovskih pogojev ter pripravljenosti šol; od zavzetosti svetov šol in staršev ter dejavnikov krajevne skupnosti.

Bistvena značilnost celodnevne osnovne šole je v tem, da učenci in učitelji opravijo šolsko delo v šoli in da učenci preživijo v njej tudi del svojega prostega časa. To pa pomeni, da se morajo v njeni programski strukturi pojaviti nove pedagoške kategorije in novi pogoji, ki jim to omogočajo brez škode za zdravje.

Bistvene sestavine celodnevne šole so:

- pouk,
- samostojno učenje z dopolnilnim poukom,
- prosti čas,
- prehrana in zdravstveno varstvo učencev in učiteljev.

Sestavine COŠ so načrtovane in organizirane tako, da se izmenjavajo in prepletajo intelektualno-obremenilne in reaktivno-sprostitvene dejavnosti po pedagoško-psiholoških, zdravstveno-higienskih in ekonomskih vidikih v ustreznih časovnih intervalih.

P o u k

Redni, dopolnilni, dodatni in fakultativni pouk uresničuje smotre in vzgojno-izobraževalno vsebino predpisanih (in drugih) učnih predmetov v skladu s sposobnostmi, zmogljivostjo in posebnimi interesi in nadarjenostmi učencev.

Prosti čas

je organizirana in diferencirana vzgojno-izobraževalna dejavnost šole zunaj pouka in samostojnega učenja, pri kateri se učenci samoupravno organizirajo in ravnajo v danih okoliščinah relativno po svoji volji, ne da bi opravljali učne in druge obveznosti na zahtevo učiteljev. Namenjen je odkrivanju, razvijanju, uveljavljanju, uresničevanju sposobnosti, nagnjenj in interesov; sproščanju, rekreaciji, ohranjanju in krepitvi zdravja učencev, kar jih osrečuje in usposablja za zdravo in kulturno preživljanje prostega časa. Vodijo ga učitelji in zunanji sodelavci.

Prehrana in zdravstveno varstvo

je organizirana dejavnost šole, ki učencem zagotavlja zdravo prehrano, kulturno uživanje hrane, ohranitev in krepitev zdravja v optimalnih sanitarno-higienskih pogojih, v epidemiološko zdravem okolju, ob sistematičnem spremljanju njihovega zdravstvenega stanja in razvoja.

Razpored dela in življenja učencev v COŠ ima za vse učence tri daljše časovne intervale: od 8,00 ure do 12,30 ure; od 12,30 ure do 13,45 ure; od 13,45 ure do 14,30 ure (za 1. in 2. razred), do 15,15 ure (za 3. in 4. razred) in do 16,00 ure (za 5. in 8. razred).

Tako so učenci 1. in 2. razreda dnevno v šoli 6,30 ur, 3. in 4. razreda 7,15 ur in učenci od 5. do 8. razreda 8 ur.

Tabela 2. Učenje : prosti čas

1.—2. r.	6h 30'	1.—2.)r.	54 : 46
3.—4. r.	7h 15'	3. r.	58 : 42
		4. r.	63 : 37
5.—8. r.	8h	5.—6. r.	64 : 36
		7.—8. r.	67,5 : 32,5

Razmerje med učenjem in prostim časom je prikazano v tabeli 2.

Pri koncipiranju slovenske celodnevne osnovne šole smo se zavestno odločili za krajše dnevne šolske programe učencev kot drugod. S tem smo omejili potrebni prosti čas na minimum in namenili delu tudi manj produktivni dnevni čas. Predvidevamo, da smo pouku in učenju namenili dovolj časa glede zmogljivosti učencev. Tako smo še zadostili ustreznemu razmerju med obremenilnimi in sprostitvenimi dejavnostmi učencev v celodnevni šoli.

Nujno je, da vse COŠ upoštevajo dogovorjena razmerja med učenjem in prostim časom, ker sicer lahko načenjajo telesno in duševno zdravje učencev.

Okolje šole, v katerem preživijo mladi do 11.520 ur svojega življenja, je tisto, na katero imamo strokovni delavci: zdravstveni in pedagoški večji vpliv. S svojimi prizadevanji se trudimo za zdravo, fizično, stabilno, emocionalno in urejeno, socialno okolje. Zavedamo se, da je okolje tisto, ki često odreja nastop motnje, obolenja, njeno stopnjo in smer. Pri uvajanju COŠ smo stali šolsko-zdravstveni delavci Slovenije pred vprašanji, katera je bilo treba razrešiti oziroma dati odgovor nanje:

— potrebe po prostorih v novi obliki dela,

- zdravstveno varstvo glede na možnost večjega števila obolenj (poškodb, črevesnega obolenja, zlatenica, obolenja dihal),
- prehrana: število obrokov, režim prehranjevanja, dietna prehrana,
- šolski ritem življenja in dela glede na obremenitev in prosti čas, utrujenost.

Zaradi tega je služba za zdravstveno varstvo šolskih otrok in mladine pri Zavodu SR Slovenije za zdravstveno varstvo izdelala postopek pri ugotavljanju pogojev za prehod na COŠ (zagotovljeni kadrovski in materialni pogoji, kot enozimski pouk, prostori za telesnovzgojno dejavnost, prostori za dejavnost prostega časa, prostori za prehrano) pripravila v zvezi s tem enotno dokumentacijo in sodelovala pri »oblikovanju in opremljanju osnovnošolskega prostora na sodobno vzgojno-izobraževalno delo« (Izobraževalna skupnost Slovenije, Ljubljana 1978). Pripravili smo *dopolnitev strokovnih navodil za delo dispanzerjev za šolske otroke in mladino pri zdravstvenem domu*, kjer se zahteva vsakoletni sistematični pregled, večji obseg timskega dela tako: pri vstopu otrok v šolo, pri poklicnem usmerjanju, pri telesni vzgoji in posebni telesni vzgoji, pri prehrani, zdravstveni vzgoji, pri motenih učencih in redni tedenski nadzor nad posameznimi elementi higienskega režima. Sistematični zdravstveni pregledi se v COŠ zbirajo posebej. Navodila za delo smo pripravili tudi za regionalne zavode za socialno medicino in higieno.

Celodnevna šola postavlja pred zdravstvene delavce nove naloge, saj razširja obseg preventivnega dela, za kar smo predvideli še enega zdravnika na vsakih 10.000 otrok. Neposredno delo na zdravstvenem varstvu v celodnevni šoli pa zahteva stalnega zdravstvenega delavca — šolsko med. sestro, ki je delavka zdravstvenega doma — dispanzerja za šolske otroke in mladino, delovno mesto pa ima v šoli. Svoje delo opravlja pod vodstvom šolskega zdravnika po programu, ki je predpisan v navodilih za delo dispanzerjev za šolske otroke in mladino in po dodatnem programu za celodnevno šolo v skladu s svojimi nalogami.

Nove dejavnosti v COŠ zahtevajo dopolnilno izobraževanje zdravstvenih delavcev iz pedagoško-zdravstvenih disciplin, ki jih niso dovolj spoznali med svojim študijem, kakor tudi dopolnilno izobraževanje pedagogov za sodelovanje v zdravstvenem varstvu šolskih otrok in mladine.

Higienski režim v celodnevni šolah se spremlja z vprašalniki, kjer ima zdravnik nalogo, da za šolo odgovarja na 45 vprašanj. Kljub temu da je vprašalnik precej obsežen, pa tistemu, ki ga izpolnjuje, ne vzame veliko časa, če je povezan s šolo in zaživi z njenim utripom.

Pri delu na zdravstvenem varstvu v celodnevni osnovni šoli smo se zdravstveni delavci Slovenije dogovorili za naslednjo delitev dela.

I. Dispanzerji za šolske otroke in mladino:

- ugotavljajo pogoje za prehod na COŠ,
- sodelujejo na uvajalnih seminarjih za učitelje pred prehodom na COŠ,
- upravljajo delo po dopoljenih strokovnih navodilih za COŠ,
- sodelujejo v koordinacijskih odborih za COŠ.

II. Zavodi za socialno medicino in higieno v regijah:

- ugotavljanje pogojev za prelod na COŠ,
- analiziranje obrokov hrane (najmanj 2-krat letno laboratorijska analiza hrane, 4- krat letno mikrobiološka analiza vzorca hrane oziroma posameznih živil),
- odvzem brisov na čistočo (2-krat letno higienski pregled šolske kuhinje: prostorov, opreme, osebja ter odvzem brisov rok vsemu osebju, zaposlenem pri delu z živili oziroma v šolski kuhinji ter delni odvzem brisov posode, krožnikov, skodelic in jedilnega pribora glede na čistočo,
- nadzor nad higienskim režimom šole,
- sodelujejo v koordinacijskih odborih za COŠ.

III. Patronažna služba:

- nadzor nad higienskim režimom šole,
- povezava šole z domom učencev.

IV. Sanitarna inšpekcija:

- ugotavljanje pogojev na prehod na COŠ,
- nadzor nad higienskim režimom šole.

V. Zavod SR Slovenije za zdravstveno varstvo:

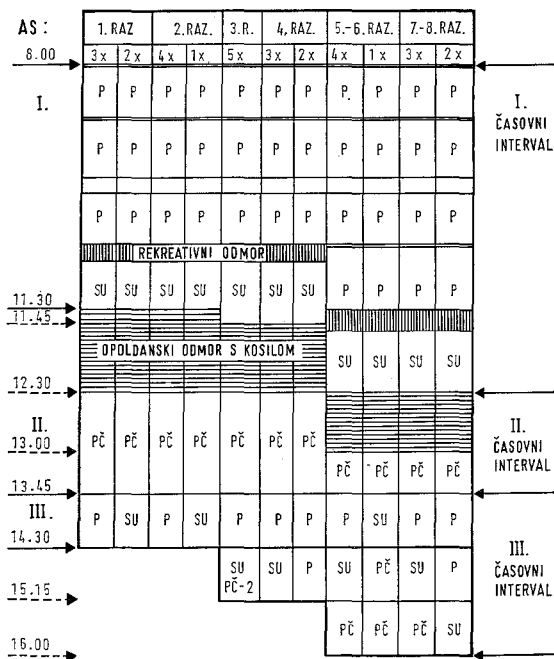
- zbira in analizira podatke o zdravstvenem stanju otrok v COŠ,
- zbira in analizira podatke o delu zdravstvene službe v COŠ in higienskem režimu,
- zbira in analizira podatke o ugotavljanju pogojev za prehod na COŠ,
- opravlja raziskovalno delo,
- sodeluje v nadaljevalnih seminarjih za učitelje,
- sodeluje v republiški komisiji za COŠ in pri izpopolnitvi programa COŠ,
- seznanja zdravnike na podiplomskem študiju, stažu in specializaciji šolske mladine s problematiko COŠ,
- izdaja publikacij in gradiv za lažje in boljše delo v šoli za: zdravstvene delavce, učitelje, starše (Zdrav otrok v sodobni šoli — 800 izvodov, Moj šolar — 20.000 izvodov, Minimalne higienske zahteve — 1000 izvodov).

Korist programa, za katerega smo se dogovorili, da ga izvajamo, je odvisna od intenzitete in neprekinjenosti našega izvajanja na drugi strani od dela pedagoških delavcev in spoštovanja tega, kar smo zapisali v smotrih COŠ:

- da je otrok subjekt v vzgojno-izobraževalnem procesu,
- v graditvi učnovzgojnega procesa tako, da vsak otrok kar najbolj napreduje v mejah sposobnosti,
- z usklajenim režimom v šoli, kjer se izmenjuje delo s počitkom, športom in drugimi interesnimi dejavnostmi,
- v demokratični organizaciji skupnega življenja,
- s prevzemanjem večje skrbi za zdravstveno varstvo otrok in prehrano šolarjev s strani šole.

Delo na programu celodnevne šole je intenzivneje povezano šolskozdruveno službo s prosvetnimi ter drugimi strokovnimi delavci in odprlo nova pota varstva šolskega otroka, večji posluš za njegove specifične potrebe, pa tudi večje možnosti za njegovo ustvarjalno delo in osebno srečo — to pa je naša skupna želja in cilj.

DNEVNI IN TEDENSKI ŠOLSKI ČAS UČENCA V COŠ

LEGENDA: P - POUK SU - SAMOSTOJNO UČENJE PČ - PROSTI ČAS

Življenje in delo v COŠ v SR Sloveniji

